

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

спеціальність 242 Туризм і рекреація
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Туризм»
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРмз-21
СУВОРОВА Тетяна Остапівна

Керівник:
к.т.н., доц.
ПОДОЛЯК Володимир Миколайович

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____ 2024 р.
к.пед.н., доцент
гарант освітньої програми:
ЗУБЕХІНА Тетяна Василівна

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Ступінь вищої освіти: магістр
Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма: «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Л. Матвійчук
« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Суворовій Тетяні Остапівній

1. Тема кваліфікаційної роботи «Перспективи розвитку шкільного туризму Волинської області у сучасних умовах»

Керівник роботи: Подоляк Володимир Миколайович, к.т.н., доцент
затверджені наказом вищого навчального закладу від «30» грудня 2023 р.
№ 467/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи до 01.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативні документи діяльності суб'єктів туризму індустрії туризму України, світові та національні стандарти гостинності, наукова література за темою роботи, періодичні видання, Інтернет-ресурси, статистичні дані України, Національної туристичної організації України.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ.

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення шкільного туризму.

Розділ 2. Динаміка та тенденції розвитку шкільного туризму Волинської області.

Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку шкільного туризму Волинської області.

Висновки та рекомендації.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Структура шкільних маршрутів у Волинській області в 2024 році

Кількісні показники поїздок волинських школярів, залежно від класу

6. Консультанти розділів роботи

Розділи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Гарант освітньої програми	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення шкільного туризму	доцент Подоляк В.М.		
Розділ 2. Динаміка та тенденції розвитку шкільного туризму Волинської області	доцент Подоляк В.М.		
Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку шкільного туризму Волинської області	доцент Подоляк В.М.		
Висновки та рекомендації	доцент Подоляк В.М.		
Нормоконтроль	доц. Зубехіна Т.В.		

7. Дата видачі завдання 01.11.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 01.11.2023	
2	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 01.02.2024	
3	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи вивчення шкільного туризму	до 01.04.2024	
4	Розділ 2. Динаміка та тенденції розвитку шкільного туризму Волинської області	до 01.06.2024	
5	Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку шкільного туризму Волинської області	до 01.10.2024	
6	Висновки та рекомендації	до 01.11.2024	
7	Формування списку використаних джерел	до 10.11.2024	
8	Формування додатків	до 15.11.2024	
9	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 20.11.2024	
10	Нормоконтроль	до 24.11.2024	
11	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 26.11.2024	
12	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	до 01.12.2024	

Здобувач вищої освіти

_____ (Суворова Т.О.)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Подоляк В.М.)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Суворова Т.О. «Перспективи розвитку шкільного туризму Волинської області у сучасних умовах». Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Туризм» спеціальності 242 «Туризм і рекреація». Луцький національний технічний університет, Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У роботі здійснено аналіз сучасних тенденцій розвитку шкільного туризму в Україні. Зазначено, що шкільний туризм відіграє важливу роль у структурі туристичного ринку, оскільки він спеціалізується на задоволенні потреб дітей та підлітків у відпочинку, і враховує потреби та інтереси дітей різного віку. Виділено та охарактеризовано наступні особливості шкільного туризму: безпека та здоров'я дітей, відповідальність та нагляд, педагогічний підхід, взаємодія з батьками, розваги та освітні програми. Визначено негативний вплив війни на розвиток туризму як на вітчизняному так і на світовому ринку туристичних послуг основні чинники в нашій державі.

Здійснено детальний аналіз ринку шкільного туризму, визначено позитивні тенденції його розвитку на території Волинської області враховуючи негативний вплив війни на розвиток туризму в державі. Запропоновано модель розвитку шкільного туризму у Волинській області, яка має шанс стати лідером у сфері шкільного туризму в Україні, створюючи умови для сталого розвитку як регіону, так і туризму.

Ключові слова: шкільний туризм, війна, напрямки розвитку туризму, конкурентоспроможність.

ANNOTATION

Suvorova T.O. "Prospects for the development of school tourism in the Volyn region in modern conditions". Manuscript.

Master's qualification work OP «Tourism» specialty 242 «Tourism and recreation». Lutsk National Technical University, Lutsk, 2024.

Master's qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions and a list of sources used.

The paper analyzes current trends in the development of school tourism in Ukraine. It is noted that school tourism plays an important role in the structure of the tourism market, since it specializes in meeting the needs of children and adolescents in recreation, and takes into account the needs and interests of children of different ages. The following features of school tourism are highlighted and characterized: safety and health of children, responsibility and supervision, pedagogical approach, interaction with parents, entertainment and educational programs. The negative impact of the war on the development of tourism on both the domestic and global market of tourist services is determined, as well as the main factors in our country.

A detailed analysis of the school tourism market was carried out, positive trends in its development in the Volyn region were identified, taking into account the negative impact of the war on the development of tourism in the country. A model for the development of school tourism in the Volyn region was proposed, which has a chance to become a leader in the field of school tourism in Ukraine, creating conditions for sustainable development of both the region and tourism.

Keywords: school tourism, war, tourism development directions, competitiveness

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ	10
1.1. Сучасні тенденції розвитку шкільного туризму в Україні	10
1.2. Вплив війни на розвиток та функціонування шкільного туризму в Україні	13
1.3. Оцінка вітчизняного ринку шкільного туризму	19
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	25
2.1. Сучасний стан розвитку шкільного туризму Волинської області	25
2.2. Модель розвитку ринку шкільного туризму Волинської області	33
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	38
3.1. Проблемні аспекти розвитку шкільного туризму Волинської області	38
3.2. Новітні напрями розвитку шкільного туризму	42
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	56

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми дослідження. Шкільний туризм є одним з перспективних секторів стабільного доходу для будь-якої країни, який має свою специфіку організації та потребує висококваліфікованих спеціалістів з досвідом роботи з дітьми. Він відіграє важливу роль у структурі туристичного ринку, оскільки він спеціалізується на задоволенні потреб дітей та підлітків у відпочинку, розвитку та навчанні через подорожі. Даний сегмент ринку має свої особливості і враховує потреби та інтереси школярів різного віку.

Одна з ключових особливостей шкільного туризму — це сприяння фізичному, емоційному та соціальному розвитку дітей. Він дає можливість дітям познайомитися з новими культурами, традиціями та природними дивами, розширює їхні горизонти та сприяє розвитку самостійності та соціальних навичок. Шкільні туристичні програми часто включають екскурсії, спортивні заходи, табори, навчальні візити та інші активності, які сприяють розвитку інтелектуального та фізичного потенціалу дітей. Тому зважаючи на важливість шкільного туризму, як у соціальному, так і економічному аспектах, особливо в сучасних умовах, визначимо його перспективи розвитку для Волинського регіону. Зазначене визначає актуальність кваліфікаційної роботи магістра.

Стан вивченості проблеми. На визначення терміну «шкільний туризм» науковці та спеціалісти у сфері педагогіки й туризму мають своє бачення. Так, Безкоровайна Л., Маковецька Н., Наумчук В., Сидорук А., Панченко В. вважають його формою активного пізнання світу, способом підтримки фізичного здоров'я, розвитку рухових навичок або як вид позашкільної діяльності учнів, яка доповнює основну освітню програму та передбачає ініціативи школи або спеціалізованих закладів. Тобто в науково-інформаційному просторі туризм розглядається як важливий педагогічний інструмент різнобічного впливу на школярів.

Об'єктом дослідження є шкільний туризм Волинської області та пошук шляхів підвищення його конкурентоспроможності.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади пошуку перспектив розвитку шкільного туризму Волинської області в сучасних умовах.

Метою роботи є оцінка стану шкільного туризму Волинської області та перспективних напрямів його розвитку в сучасних умовах.

З метою досягнення зазначеного були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати тенденції розвитку шкільного туризму в Україні;*
- дослідити вплив війни на розвиток та функціонування шкільного туризму у Україні;*
- провести оцінку вітчизняного ринку шкільного туризму;*
- оцінити сучасний стан розвитку шкільного туризму в регіоні;*
- розробити модель розвитку шкільного туризму у Волинській області;*
- розробити нові напрямки розвитку шкільного туризму у Волинській області.*

Перелік використаних у ході проведення дослідження методів. З метою досягнення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі магістра використовувалися наступні методи дослідження: узагальнення та систематизації (для визначення сутності поняття «шкільний туризм»); системного аналізу та синтезу (для виявлення перспективних напрямів розвитку шкільного туризму Волинської області), графічні й табличні методи (для наочного зображення статистичних показників), процесний підхід (для моделювання розвитку ринку шкільного туризму).

Джерела інформаційної бази дослідження. Інформаційна база кваліфікаційної роботи магістра базується на широкому спектрі інформаційних джерел, включаючи публікації вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичні дані; результати досліджень та дані розміщені у спеціалізованих виданнях індустрії туризму; матеріали науково-практичних конференцій, інформаційні ресурси мережі Інтернет

Практична цінність одержаних результатів роботи полягає в тому, що запропоновані рекомендації та висновки можуть бути використані для розвитку

шкільного туризму на території Волинської області. Вони сприятимуть ефективному плануванню і впровадженню шкільного туризму в регіоні, та мають великий потенціал для гармонійного розвитку молоді, збереження культурної спадщини та підвищення якості освітнього процесу, зроблять її доступною, цікавою та результативною.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки та результати дослідження апробовані та опубліковані у вигляді тез у співавторстві в матеріалах «Перспективи розвитку шкільного туризму на Волині». І Всеукраїнська інтернет-конференція молодих учених та студентів (Луцьк, 2024р.) .

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів та висновків; містить 60 сторінок тексту, 12 рисунків, 6 таблиць. Список джерел включає 52 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сучасні тенденції розвитку шкільного туризму в Україні

Шкільний туризм – це організована туристично-краєзнавча діяльність у школі, яка направлена на задоволення оздоровчих, пізнавальних та освітніх потреб учнів. Його можна віднести до активного відпочинку, навчання та виховання, що здійснює стимулюючий розвиток особистості школяра [26].

Сучасні науковці та спеціалісти у сфері педагогіки й туризмознавства пропонують визначення різного терміну «шкільний туризм». У загальному розумінні педагоги вважають його формою активного пізнання світу, способом підтримки фізичного здоров'я, розвитку рухових навичок та як важливий педагогічний інструмент різнобічного впливу на школярів [29]. М.М.Мельнійчук, В.О.Зейко дають більш детальне визначення: шкільний туризм – це метод всебічного розвитку дітей (до 18 років), який включає в себе відпочинок і суспільно корисну діяльність, основними елементами якої є походи, подорожі та екскурсії. На думку автора, шкільний туризм сприяє навчанню, вихованню, зміцненню здоров'я, ознайомленню школярів із рідним краєм, їх соціальній інтеграції та формуванню здорового способу [28].

О.В.Колотуха розглядає шкільний туризм і краєзнавство як вид позашкільної діяльності учнів, яка доповнює основну освітню програму та передбачає ініціативи школи або спеціалізованих закладів. Основною особливістю цієї діяльності є ефективне використання вільного часу учнів із освітньо-виховною метою. Вона включає в себе такі напрями, як соціально-оздоровчий, пізнавально-виховний та спортивно-оздоровчий, а також формує в учнів різноманітні міжособистісні та колективні стосунки, тісно пов'язані з умовами соціального та природного [19].

Дані науковці наголошують на педагогічній цінності шкільного туризму, акцентуючи увагу на його ролі у формуванні пізнавальних інтересів, вихованні та всебічному розвитку.

Науковці умовно розділяють шкільний туризм та такі різновиди, як:

– мандрівки класом – вони можуть бути обов’язковими для класного колективу, але незначні за обсягом. Мета класного шкільного туризму – формування базових знань, пізнавального інтересу до навколишнього світу, виховання любові до рідного краю, розвиток командної взаємодії та залучення учнівського колективу;

– мандрівки в шкільному гуртку, який орієнтований на школярів, що хочуть поглиблено займатися туризмом, і є важливою його складовою.

Шкільний туризм є важливою складовою освіти, яка сприяє формуванню в учнівського світогляду, екологічної культури, патріотизму та соціальної адаптованості. В Україні активно розвивається шкільний туризм, враховуючи сучасні освітні, соціальні та технологічні тенденції (рисунок 1.1).

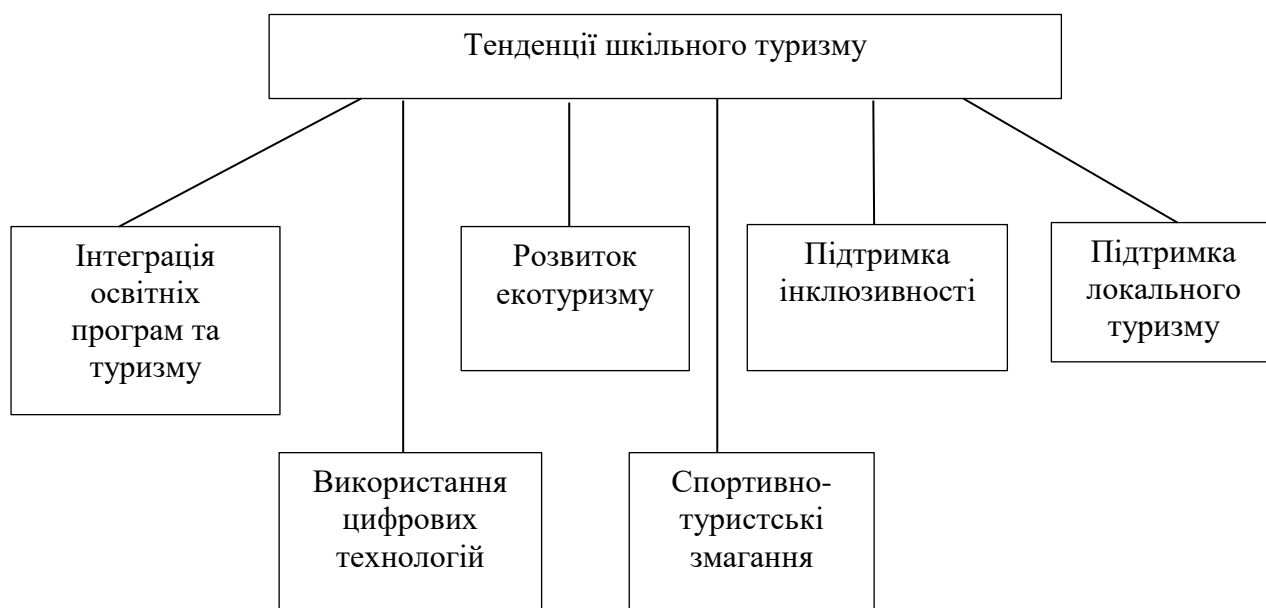

Рисунок 1.1. Тенденції шкільного туризму [11]

Інтеграція освітніх програм та туризму. Однією з основних тенденцій є тісна інтеграція туризму з освітніми програмами. Екскурсії, походи та туристичні змагання включаються в навчальний процес як засіб практичного

засвоєння знань з історії, географії, біології, фізики та інших дисциплін. Особливий акцент робиться на вивченні рідного краю, популяризації національних цінностей і збереженні культурної спадщини.

Розвиток екотуризму. Екотуризм набуває великої популярності серед шкільної молоді. Це відповідає глобальним тенденціям сталого розвитку та дозволяє виховувати учнів в екологічну свідомість. Шкільні екскурсії часто проводяться в національних парках, природних заповідниках і біосферних резерватах, що дає можливість учням доторкнутися до природи.

Використання цифрових технологій. Сучасний шкільний туризм активно використовує цифрові технології для організації подорожей. Наприклад, учні створюють інтерактивні маршрути, вибирають GPS-навігатори для орієнтування, а також беруть участь у віртуальних екскурсіях, що розширює географію подорожей.

Підтримка локального туризму. Війна в Україні стимулювала розвиток локального туризму. Українські школи почали більше звертати увагу на туристичні можливості в межах своєї області чи району. Це дозволяє учням краще пізнати свій край, підтримувати місцеву економіку. Місцевий туризм має кілька важливих переваг. По-перше, такі подорожі є доступними з фінансової точки зору, потім вони не потребують значних витрат на транспорт та організацію. По-друге, учні підтримують можливість відчувати унікальність місцевих визначних місць, відвідати музеї, природні парки, заповідники чи історичні пам'ятки. окремо, ця участь у таких заходах часто супроводжується практичною діяльністю – прибиранням природних зон чи волонтерською роботою, що виховує відповідальність [14].

Загалом, підтримка локального туризму через шкільні заходи учнів не лише збагачує знання, але й формує у них зв'язок із рідною землею, розвиваючи цінність збереження культурної та природної спадщини.

Підтримка інклюзивності. Дана тенденція полягає у створенні рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей, брати участь у туристичних заходах. Це означає

адаптацію форм, методів і умов організації туризму для залучення дітей з особливими освітніми потребами, сприяючи їх інтеграції в шкільний колектив.

Спортивно-оздоровчі заняття. Туристичні змагання, такі як орієнтування на місцевість, квест-тури та походи, стають все більш популярними серед школярів. Вони лише не розвивають фізичні навички, а й формують у дітей командний дух, лідерські якості та стресостійкість.

Шкільний туризм в Україні знаходиться на етапі активного розвитку, адаптуючись до сучасних викликів та потреб суспільства. Він сприяє не лише фізичному та інтелектуальному розвитку дітей, а й формуванню цінностей, які залишаються з ними протягом усього життя. Інтеграція інновацій, локальні ініціативи та екологічна складова є ключовими напрямками його подальшого прогресу [36].

Розвиток шкільного туризму в Україні є актуальним через його здатність сприяти патріотичному вихованню та збереженню культурної спадщини серед молоді. У сучасних умовах, коли починається соціальне відновлення зв'язків і підтримка емоційного здоров'я дітей, шкільний туризм пропонує цікаві форми колективної діяльності. Крім того, розвиток туризму сприяє фізичному та моральному загартуванню школярів, заохочуючи до здорового способу життя. У складний соціально-економічний період шкільний туризм також підтримує місцеві громади, залучаючи різноманітні ресурси.

1.2. Вплив війни на розвиток та функціонування шкільного туризму в Україні

Війна є одним із найбільших викликів для сучасної системи безпеки, оскільки її дослідження глибоко проникають у всю сферу суспільного життя, залишаючи довготривалий слід для населення. Його вплив виходить далеко за межі окремих секторів, негативно позначаючись не лише на туризмі, а й на економічному стані та загальному розвитку країни.

Сьогодні питання впливу війни на туристичну сферу України є вкрай актуальним, досі триває маса збройних конфліктів. Війна завдала серйозної шкоди економіці, інфраструктурі та соціальній стабільності, що вплинуло й на туристичний сектор. Збройні дії призвели до різкого скорочення кількості туристів, які обирають Україну як місце відпочинку, що суттєво зменшило надходження до державного бюджету від цієї галузі. Особливо серйозно це відчувається в регіонах, які відзначили значні руйнування, де проблеми безпеки та негативний імідж країни стали головними перешкодами для розвитку туризму,

Війни справляють значний вплив на економіку, соціальну сферу та культуру країни, що може мати серйозні негативні наслідки для туристичної галузі, економічних показників.

Розвиток туристичної індустрії тісно пов'язаний із можливістю створення нових робочих місць, зростанням прибутку та зниженням рівня бідності. Однак війна різко зменшує туристичні потоки, зупиняє приплив інвестицій і уповільнює будівництво та модернізацію інфраструктури. Це, у свою чергу, негативно впливає на створення робочих місць та економічний розвиток як окремих регіонів, так і країни в цілому [20].

Тривала війна в Україні охопила всі аспекти суспільного життя, зокрема туристичну сферу. Організація турів тепер здійснюється з урахуванням таких факторів, як комендантська година та доступність укриттів для туристів, що змінює підхід до конкурентоспроможності туристичної індустрії. Загалом рівень конкурентоспроможності туризму в українських регіонах залежить від розвитку туристичного потенціалу території, багатогалузевої спеціалізації та впливу різних факторів. На жаль, ці фактори сьогодні мають переважно деструктивний характер через війну, спричинену російським вторгненням.

Шкільні мандрівки являються важливим напрямком постійного прибутку мешканців України, який має унікальні особливості організації та вимагає спеціалістів з наявністю роботи з дітьми [9].

Війна в Україні має значний негативний вплив на всі сфери суспільного життя, зокрема й на шкільний туризм, який є важливою складовою розвитку дітей та освітнього процесу. Розвиток та функціонування цього сегменту туризму в умовах військових дій стикається з багатьма викликами, які суттєво обмежують його потенціал. Із початком повномасштабних бойових дій туристична сфера України зазнала повної зупинки. Пізніше, у відносно безпечних регіонах, переважно на заході країни, її діяльність поступово почала відновлюватися. Туризм відіграє важливу роль в економіці України, оскільки до початку війни ця галузь займала третє місце за рівнем надходжень і забезпечувала значну частину доходів державного бюджету.

За даними ДАРТ, у першій частині 2022 року спостерігалось зниження сплати податків надавачами туристичних послуг на 26% у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року. Кількість підприємств туризму зменшилося на 16,8%, зокрема, припинили діяльність 24,6% юридичних осіб та 13,4% фізичних осіб-підприємців, які працювали в сфері туризму та рекреації.

Доходи від туристичних операторів у цей період також зменшилися на 20,9%, що призвело до зниження суми податкових надходжень із 105 млн. грн. у першій половині 2021 року до 82,9 млн. грн. у 2022 році (таблиця 1.1, рисунок 1.2).

Таблиця 1.1. - Кількість податків від підприємств туризму в 2021-2022 р. [11]

Податки	2022 р.	2021 р.	Зменшення податків, %
Податки надавачів туристичних послуг	1 551 181 000 грн.	2 231 857 000 грн.	69,58
Податки підприємств готельної індустрії	897 000 000 грн.	1 287 000 000 грн.	69,69
Надходження від роботи дитячих таборів та турбаз	141 000 000 грн.	327 900 000 грн.	43,0
Надходження туроператорів	167 859 000 грн.	259 010 000 грн.	64,8
Надходження турагентств	204 794 000 грн.	279 266 000 грн.	73,3

Як бачимо з таблиці 1.1 війна торкнулася і шкільного туризму, так як надходження від роботи дитячий таборів зменшилось на 43% в 2022 році, якщо порівнювати із 2021 роком.

Шкільний туризм, як одна з важливих форм позашкільної освіти, зазнав суттєвих змін через військові дії в Україні. Війна не лише вплинула на безпекову ситуацію, а й суттєво обмежила можливості для організації туристичних заходів, екскурсій та походів для учнів.

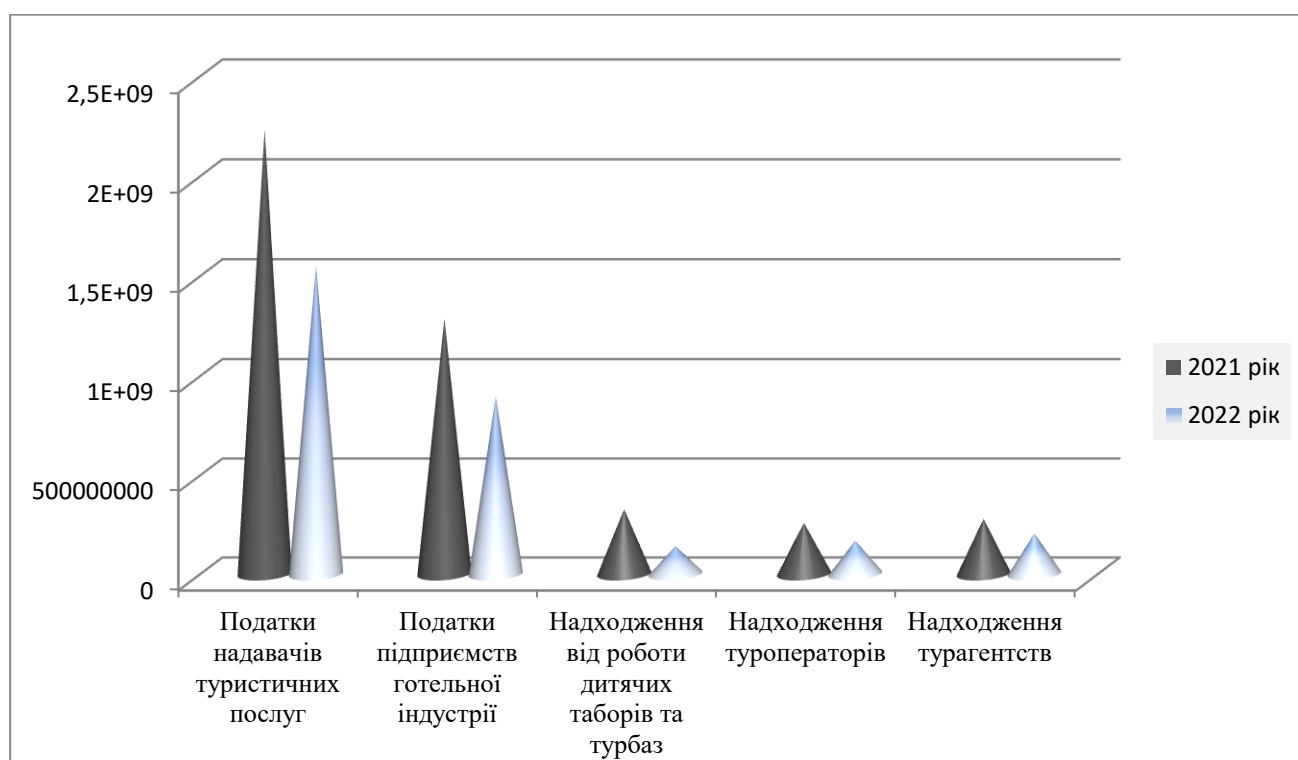

Рисунок 1.2. Податки від підприємств туризму

Проведення шкільних екскурсій характеризується низкою відмінностей, що потребують уважного підходу та врахування специфіки. З огляду впливу війни на діяльність різних освітніх закладів, можна виокремити такі ключові складові шкільних мандрівок (таблиця 1.2):

- безпекові обмеження (непридатність певних регіонів до проведення шкільних туристичних заходів);
- зниження попиту на шкільні мандрівки (зосередження на безпеці та базових потребах);

- закриття туристичних об'єктів (недоступність через воєнні дії або пошкодження);
- втрата інфраструктури (додаткові перешкоди для розвитку шкільного туризму);
- перехід до онлайн-форматів навчання (перехід на дистанційну форму навчання);
- зміщення географії шкільного туризму (безпечні західні регіони України стали основними локаціями);
- емоційний вплив на дітей (психологічний стан дітей призвів до зменшення зацікавленістю пізнавальними поїздками).

Таблиця 1.2. – Основні впливи війни на шкільний туризм [18]

Вид впливу	Характеристика впливу
Безпекові обмеження	Через ризики, пов'язані з бойовими діями, значна частина регіонів України стала непридатною для проведення шкільних туристичних заходів. Заборони на масові зібрання та обмеження на пересування в багатьох областях зробили шкільний туризм майже неможливим
Зниження попиту на шкільні мандрівки	Батьки та школи уникають ризиків, пов'язаних із поїздками. Більшість родин зосереджена на безпеці та базових потребах, що змістило пріоритети у бік забезпечення навчання в безпечних умовах
Закриття туристичних об'єктів	Багато культурних, історичних та природних об'єктів, які раніше були популярними серед шкільних туристів, залишаються недоступними через воєнні дії або пошкодження
Втрата інфраструктури	Зруйновані дороги, пошкоджені місця проживання для туристів, закриті музеї та інші об'єкти створили додаткові перешкоди для розвитку шкільного туризму
Перехід до онлайн-форматів навчання	З огляду на обмеження, багато навчальних закладів почали переходити на дистанційну форму навчання як альтернативу традиційним методам надання освітніх послуг
Зміщення географії шкільного туризму	Відносно безпечні західні регіони України стали основними локаціями для туристичних заходів. Прогулянки природними заповідниками, відвідування культурних пам'яток Західної України є популярними серед шкіл, які все ще організовують екскурсії
Емоційний вплив на дітей	Війна негативно позначилася на психологічному стані дітей, що зменшило їхню зацікавленість у пізнавальних поїздках. Туризм, який раніше сприяв емоційному розвантаженню, тепер часто недосяжний через нестачу ресурсів та складні обставини

Організація шкільних мандрівок потребує ретельного підходу, що

враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Основними складовими успішного шкільного туризму є забезпечення безпеки, застосування педагогічного підходу, відповідальність організаторів, інтерактивність та розваги, а також активна співпраця з батьками. Унікальність шкільного туризму полягає в орієнтації на специфічні потреби дитячої аудиторії, що дозволяє створити корисний та захопливий досвід для учнів [27].

Чинники, що впливають на розвиток туризму в Україні, зокрема шкільного туризму:

1. Однією з ключових проблем є недостатня кількість бомбосховищ або найпростіших укриттів у місцях розміщення туристів, таких як готелі, бази відпочинку, а також на популярних туристичних маршрутах. Це створює ризики для безпеки туристів, особливо дітей, і значно ускладнює організацію шкільних подорожей.

2. У періоди планових або аварійних відключень електроенергії відсутність резервних джерел енергії стає серйозною перешкодою для нормального функціонування туристичних об'єктів. Це впливає на забезпечення комфортних умов під час подорожей і може створювати додаткові незручності.

3. Заборона на відвідування лісів, водойм та сплави по річках у прикордонних регіонах України є ще одним важливим фактором, який обмежує розвиток шкільного туризму. У воєнний час внутрішній туризм адаптується до умов безпеки, але ці обмеження вимагають ретельного планування маршрутів і дотримання відповідних дозволів.

4. Туристичні компанії та організатори шкільного туризму повинні враховувати заборони на прогулянки та екскурсії поблизу критичних і військових об'єктів, на проведення масових заходів, відвідування лісів, водойм, а також на подорожі до прифронтових зон або територій, які перебували в окупації. Туристична діяльність у кожній області має свої особливості, що зумовлені діючими обмеженнями та правилами безпеки.

5. У зв'язку з воєнним станом у всіх областях України встановлена комендантська година (зазвичай з 24:00 до 05:00). Це накладає обмеження на

планування туристичних поїздок, зокрема шкільних, і вимагає чіткого дотримання часових рамок.

1.3. Оцінка вітчизняного ринку шкільного туризму

Глобальна економіка зазнала значних трансформацій, які суттєво вплинули на туристичну та готельну індустрію. Введення обмежень на пересування між країнами, а також на пересування громадян усередині держав, мало серйозні наслідки для цієї сфери. Такі заходи фактично паралізували діяльність галузі гостинності, спричинивши глибоку кризу.

Регіони та підприємства, що спеціалізувалися на традиційних формах туризму, втратили основне джерело доходів. Їх існування залежало від дотацій з державних і місцевих бюджетів або від участі в соціальних програмах підтримки підприємництва. Водночас такі виплати охоплювали далеко не всі сфери діяльності: допомогу отримували переважно малі й мікропідприємства, тоді як більші компанії змушені були використовувати власні фінансові резерви, щоб уникнути банкрутства [36].

Поточна ситуація залишається невизначеною. За прогнозами експертів, повернення до стабільної роботи галузі стане можливим лише після завершення військових дій і відновлення економічної стабільності.

Сфера міжнародного туризму в Україні демонструє значну інертність у своєму відновленні. На відміну від сировини та товарів, транспортування яких вдалося відносно швидко відновити, завдяки впровадженню контрольних заходів, виробництво непродовольчих товарів та інші економічні напрямки залишалися в стані стагнації. Аналітики вкрай обережно висловлюються щодо перспектив відновлення туристичних потоків, прогнозуючи, що повернення до показників передкризового періоду може зайняти кілька років.

Водночас, у внутрішньому туризмі спостерігається певне пожвавлення: скорочення попиту на міжнародні подорожі стимулювало зростання популярності національних маршрутів. Як зазначають експерти, кількість

внутрішніх подорожей резидентів поступово збільшується, але падіння обсягу в'їзного туризму на 70-75% фактично повернуло світовий туристичний ринок на 30 років назад.

Навіть за умови раптового скасування обмежень на масові подорожі, залишається значний бар'єр у вигляді суттєвого зниження доходів населення, спричиненого економічною кризою. Цей фактор може продовжувати обмежувати як внутрішній, так і міжнародний туристичний попит у найближчі роки [11].

Не всі потенційні туристи зможуть реалізувати своє бажання подорожувати через обмеження платоспроможності. Тому під час прогнозування відновлення туристичної галузі важливо враховувати середній рівень доходів населення, оскільки туристичні послуги залишаються відносно дорогими і не належать до категорії життєво необхідних товарів.

Чи можна очікувати, що відкриття кордонів кардинально змінить підходи до надання туристичних послуг і традиційні моделі розвитку туризму залишаться в минулому? Швидше за все, ні. Вимушена ізоляція викликала значний відкладений попит на звичайні подорожі. Інноваційні способи організації відпочинку, засновані на ІТ-технологіях і адаптовані для замкненого простору, за час пандемії та криз були неодноразово протестовані споживачами. Однак більшість людей втомилася від обмежень і нестачі живого спілкування, що посилює прагнення до традиційних форм подорожей.

Тому для успішного відновлення національної туристичної галузі необхідно глибоко аналізувати структуру світового туристичного ринку, особливості переміщення ресурсів і капіталу на різних етапах споживання. Ці знання є ключовими для формування ефективної стратегії виходу з кризи та адаптації до нових реалій [19].

Рекреаційно-туристична сфера сьогодні є одним із ключових напрямів розвитку для багатьох країн світу. Туристична індустрія займає важливе місце в глобальній економіці, забезпечуючи близько 10% світового валового продукту,

30% міжнародної торгівлі послугами, 7% усіх світових інвестицій та 11% загальних витрат споживачів (рисунок 1.3) [14].

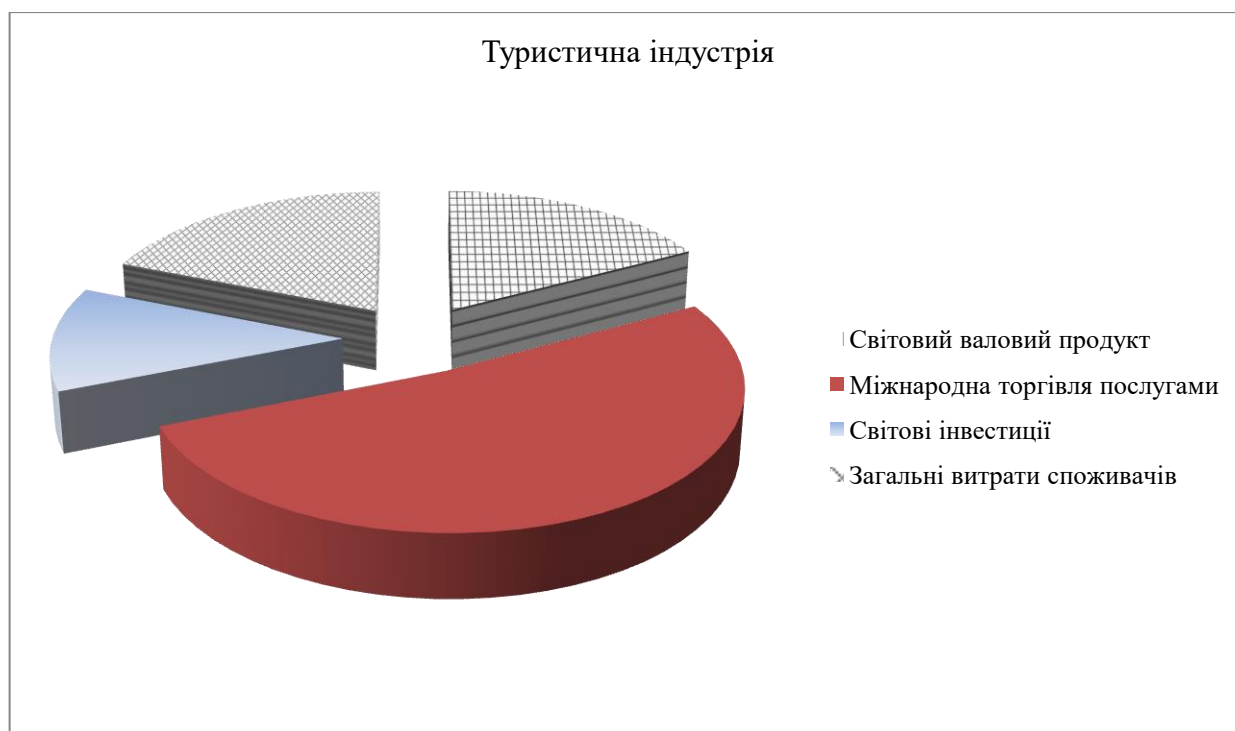

Рисунок 1.3. Вплив туризму на глобальну економіку

Україна, яка має вигідне географічне розташування в центрі Європи, перетин основних транспортних маршрутів, багатий природний та кліматичний потенціал, унікальні історико-культурні ресурси, а також необхідні людські й матеріальні ресурси, усе ще суттєво відстає від більшості країн Європи в розвитку рекреаційно-туристичних послуг.

Це відставання пояснюється низкою факторів. Головними серед них є складна соціально-економічна ситуація в державі, відсутність належних стимулів для підтримки туристичної індустрії, а також брак чіткої й ефективної стратегії розвитку галузі. Для досягнення конкурентоспроможності та повноцінного використання наявного потенціалу необхідні суттєві реформи, спрямовані на модернізацію інфраструктури, залучення інвестицій та створення сприятливих умов для розвитку туризму.

В умовах сучасного розвитку України постає гостра необхідність формування ефективної системи управління туристичною галуззю. Це

передбачає впровадження децентралізації з чітким розподілом повноважень між різними рівнями влади, а також забезпечення координації для досягнення ефективності в управлінні.

Одночасно дедалі більше занепокоєння викликає стан здоров'я дітей, який останніми роками суттєво погіршується. Війна мала серйозний негативний вплив на психіку школярів: постійні повітряні тривоги, навчання в укриттях і хронічний стрес стали причинами психологічного виснаження та погіршення психоемоційного здоров'я. Цю ситуацію погіршують і постійні екологічні ризики, спадок Чорнобильської катастрофи, а також перевантаження навчанням у шкільному віці, що призводить до зниження імунітету та збільшення кількості хронічних захворювань серед дітей.

Незважаючи на потребу в організованому відпочинку та оздоровленні, система не може повністю задовольнити запити населення. Головними проблемами залишаються недостатнє фінансування та застаріла матеріально-технічна база дитячих оздоровчих установ. Для подолання цих викликів необхідні комплексні реформи, спрямовані на покращення інфраструктури, збільшення бюджетних видатків на оздоровлення дітей і створення сучасних умов для їхнього повноцінного відпочинку та зміцнення здоров'я [38].

Шкільний туризм відіграє значну роль у розвитку туристичної індустрії країни, оскільки створює великий потік туристів і стимулює зростання внутрішнього туризму. Він слугує важливим інструментом для впровадження активного способу життя серед дітей, сприяючи їхньому фізичному та психологічному розвитку, формуванню соціальних навичок, самостійності та творчих здібностей.

Цей вид туризму також є важливим чинником економічного зростання, оскільки залучає значну кількість туристів до відвідування різних об'єктів, міст і регіонів, що сприяє підвищенню попиту на туристичні послуги. Як наслідок, це підтримує діяльність туристичних компаній, готелів, кемпінгів та інших об'єктів відпочинку, збільшуючи їхній внесок в економіку країни.

В Україні шкільний туризм охоплює дітей і підлітків до 18 років та включає різні форми дозвілля: організовані табори, спортивні клуби, туристичні маршрути, екскурсії до музеїв, театрів, парків та інших місць відпочинку. Він сприяє розвитку дитячої творчості, розкриттю потенціалу та популяризації культурних об'єктів країни.

Важливим кроком для подальшого розвитку шкільного туризму є впровадження зарубіжного досвіду у створенні доступних і комфортних варіантів розміщення, таких як хостели. Подібно до готелів, хостели класифікуються за рівнем послуг, де найвищий рівень пропонує заклади з їдальнями, душовими кімнатами, камерами зберігання, побутовими приміщеннями та Інтернетом [5].

Окрім цього, шкільний туризм виконує важливу культурну місію, популяризуючи історичні пам'ятки та культурну спадщину країни. Він сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищенню культурного рівня населення, формуванню здорових звичок та збереженню національних цінностей. Таким чином, шкільний туризм є невід'ємною частиною туристичної індустрії, яка позитивно впливає на різні аспекти суспільного життя.

Волинська область була, є і залишається регіоном, який має великий потенціал для розвитку туризму у всіх його формах. Багата історико-етнографічна спадщина, сприятливе географічне розташування та давні туристичні традиції створюють унікальні можливості для розвитку цієї галузі, яка є важливою частиною не лише економіки, а й повсякденного життя. Для школярів знайомство з рідним краєм є ключовим елементом виховання патріотизму, що сприяє формуванню особистості та її гармонійному розвитку [7].

Попри виклики, спричинені війною, туризм в Україні продовжує функціонувати в тих регіонах, які є відносно безпечними. У Волинській області, наприклад, зберігається можливість проводити екскурсії, організовувати майстер-класи, походи, велопогулянки, хайкінг, гастротури,

купання та інші види відпочинку. Однак частина територій залишається недоступною через воєнні ризики.

Попри складну ситуацію, Волинська область залишається популярним напрямком завдяки можливості відвідувати музеї, брати участь у майстер-класах, гастротурах, велопрогулянках та інших заходах, які сприяють активному відпочинку. Розвиток місцевого туризму в цих умовах допомагає підтримувати регіональну економіку та зберігати туристичні традиції навіть у період воєнного стану.

Таким чином, Волинська область продовжує відігравати важливу роль у туристичній сфері України, незважаючи на обмеження, спричинені війною, і зберігає перспективи для подальшого розвитку після завершення повномасштабної війни.

РОЗДІЛ 2

ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Сучасний стан розвитку шкільного туризму Волинської області

Шкільний туризм є важливою частиною загальнонаціональної системи фізичної культури і спорту. Це форма туристичної діяльності, що забезпечує оздоровчі, спортивні та пізнавальні потреби дітей і молоді за межами їх постійного проживання та навчання. Його призначенням є виховання молодого покоління через туристично-краєзнавчу діяльність, сприяння формуванню гармонійно розвиненої особистості. Основні напрямки шкільного туризму включають екскурсії, спортивний туризм, оздоровлення та відпочинок у санаторно-курортних закладах, а також освітні, ділові та мотиваційні тури для талановитої молоді, переможців різноманітних конкурсів.

Шкільний туризм у Волинській області має низку проблем, зокрема безладність та без оригінальність у його організації, що є наслідком невизначеної координації управлінських зусиль. Мінливість нормативних документів з туризму в Україні створює труднощі для впровадження ефективної управлінської політики на місцевому рівні. Відсутність чітко визначених прав, обов'язків і зон відповідальності між центральними органами влади та місцевого самоврядування ускладнює процес регулювання і розвитку, зокрема шкільного туризму [44].

Незважаючи на означені недоліки в законодавчому регулюванні туристичної галузі, у Волинській області виявилася динаміка в розвитку дитячого туризму. Так як область багата на історико-культурну спадщину, присутня інфраструктура туризму, а також є кваліфіковані кадри то можна констатувати, що область частково задовольняє потреби дітей у відпочинку та оздоровленні. Мандрівна галузь Волинської області здебільшого представлена закладами розміщення, серед яких значна частина належить дитячим літнім

таборам, що відносяться до оздоровчого профілю. Особливості діяльності таких таборів в останні роки на території Волинської області відзначається певними змінами.

В 2024 році на території Волинської області приймало учнів 199 таборів відпочинку, з яких 193 – розраховані на денний відпочинок, 3 – праці та відпочинку і ще 3 – наметові. В даних таборах протягом року відпочило і оздоровилось 14 000 школярів (таблиця 2.1, рисунок 2.1).

Таблиця 2.1. – Кількість дитячих таборів на території Волинської області в 2024 році

Вид табору	Кількість таборів
Дитячі оздоровчі табори з денним відпочинком	193
Дитячі табори праці та відпочинку	3
Дитячі наметові табори	3

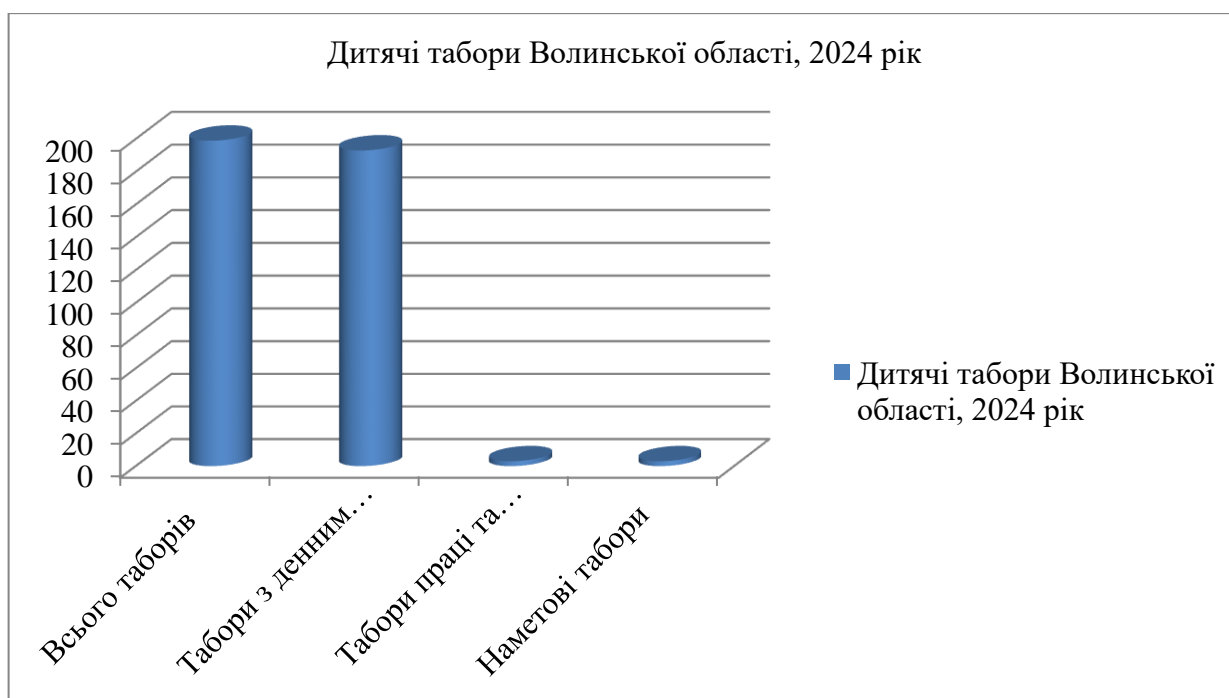

Рисунок 2.1. Динаміка дитячих шкільних таборів Волинської області в 2024 році [6]

Позитивні тенденції в діяльності шкільних дитячих таборів на території Волинської області зумовлені збільшенням потреби на послуги дитячого

відпочинку. Як один із можливих провідних регіонів у спеціалізації дитячого оздоровлення в умовах повномасштабної війни, Волинська область має потенціал для створення пізнаваного бренду території, орієнтованого на організацію якісного відпочинку дітей. Однак війна в Україні, а також економічна та політична нестабільність протягом останніх двох років спричинила зменшення кількості дітей, які відпочивали в таборах. Наявність дитячих таборів подана в таблиці. 2.2.

Таблиця 2.2. – Наявність дитячих оздоровчих таборів на території Волинської області

Назва дитячого табору	Розташування	Тип закладу	Кількість відпочиваючих за зміну
Супутник	с. Світязь Ковельського району	Позаміський освітянський табір	240
Світанок	с. Дачне Луцького району	Позаміський з лікувально-профілактичними процедурами	220
Сонячний	с. Гараджа Луцького району	Табір ВОЦ НПВТК	200
Веселка	с. Терешківці Луцького району	Табір районної ПОПАК	120
Чайка	с. Світязь Ковельського району		160
Ровесник	с. Забороль Луцького району	Табір ВОЦ НПВТК	200
Парасолька	с. Дольськ Камінь-Каширського району		
Прикордонник	с. Литовеж Володимирського району	Табір Нововолинської міської ради	150
Світязь	с. Пульмо Ковельського району		120
Барвінок	с. Павлівка Володимирського району	Табір ВО Іваничівської селищної ради	120
Оберіг	с. Уховець Ковельського району		
Моя країна	с. Пулемець Ковельського району		30
Волинська Січ	с. Пулемець Ковельського району		
Хорунжий	м. Ковель Ковельського району		
Адреналін	м. Луцьк Луцького району	Табір РЦ «Адреналін»	

Аналізуючи діяльність шкільних дитячих таборів у Волинській області, можна помітити, що частина з них пройшла атестацію і отримала відповідний дозвіл. Серед даних критеріїв виділяють санітарно-екологічний стан місцевості розташування, наявність відповідного персоналу, а також забезпечення відповідним харчування.

Організація шкільного туризму на території Волинської області здійснюється через діяльність Волинського обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства. Цей заклад є профільним позашкільним навчально-виховним центром, який забезпечує туристично-краєзнавчий напрям діяльності. Основна мета його роботи – залучення учнівської молоді до активного вивчення історії рідного краю, природного середовища, географічних, етнографічних і соціальних.

Даний центр виступає інструментом для формування всебічно розвиненої особистості школярів, забезпечуючи можливість отримання унікального досвіду через взаємодію з історико-культурними та природничими об'єктами. Його діяльність спрямована не лише на освітнє збагачення, але й на формування майбутньої наукової, творчої й соціальної активності.

Альтернативою традиційного відпочинку для школярів у Волинській області є активний відпочинок, який надається різноманітними туристичними агенціями. Активний відпочинок сприяє фізичному розвитку школярів, формує командний дух, навички виживання в природних умовах та екологічну свідомість. Це не лише альтернатива звичайному відпочинку, але й можливість для юнацтва Волині цікаво та корисно провести час, збагатитися новими враженнями. Цей вид дозвілля охоплює різноманітні фізичні, спортивні та рекреаційні заходи, які поєднують оздоровлення, розваги та новий досвід. Завдяки унікальним природним умовам Волинської області, зокрема лісам, річкам і мальовничим ландшафтам, область пропонує широкі можливості для активного відпочинку [13].

Серед туристичних маршрутів, якими подорожують волинські школярі є 2 тури паломницького туризму: це поїздки до міста Жовква та села Крехів. Ці напрямки є популярними завдяки своїй релігійній значущості та культурній цінності. Популярність цих маршрутів працює про значний потенціал розвитку релігійного туризму учнівської молоді Волині. Такі подорожі сприяють духовному вихованню, знайомству з культурною спадщиною регіону та розширенню світогляду школярів. Розширення паломницьких маршрутів може стати місцем кроком у формуванні духовної культури.

Істотне послаблення популярності даних маршрутів пояснюється війною, яка триває на території України, а також бажанням школярів на користь рекреаційних турів. В теперішній час релігійні тури поступово зникають з рекламних буклетів волинських тур агентств (рисунок 2.2).

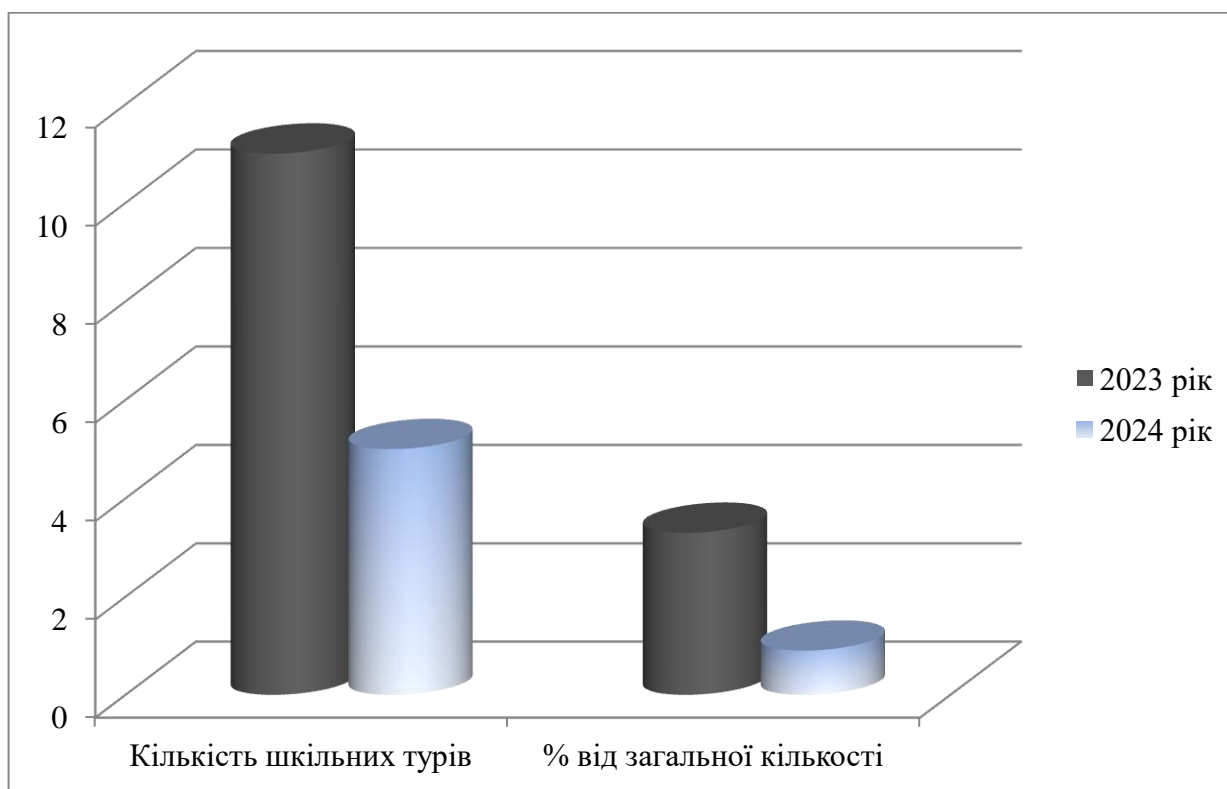

Рисунок 2.2. Динаміка релігійних шкільних турів у Волинській області [6]

Ще одним різновидом шкільного туризму на території Волинської області є спортивно-оздоровчий туризм, що досить швидко розвивається (рисунок 2.3).

Рисунок 2.3. Динаміка шкільних спортивно-оздоровчих турів [6]

В 2024 році кількість школярів, що скористалися даними мандрівками було 4032 особи, а в 2023 році – 3723. Найбільш поширеними напрямками спортивно-оздоровчого туризму на Волині є:

- пішохідний туризм: маршрути, що проходять через мальовничі місця Волинської області;
- велосипедний туризм: подорожі на велосипеді до історико-культурних пам'яток, а також унікальних місць природи;
- кінний туризм: подорожі верхом;
- водний туризм: активний відпочинок на водоймах (таблиця 2.3).

Розвиток спортивно-оздоровчого туризму не лише сприяє фізичному загартуванню, але й формує у школярів корисні навички, такі як орієнтування, командна робота та екологічна свідомість. Волинська область, з її великою природною спадщиною, має всі шанси стати одним із провідних регіонів України в організації активного відпочинку школярів.

Проаналізувавши ринок шкільного туризму у Волинській області, можна констатувати, що зі всіх пропонованих турів 60% займають одноденні екскурсії, 25% – багатоденні і 15% – паломницькі (рисунок 2.4).

Для більш детального аналізу ринку шкільного туризму Волинської області можна врахувати декілька додаткових чинників, які впливають на великий обсяг даного ринку.

Таблиця 2.3. – Шкільні спортивно-оздоровчі маршрути Волинською областю в 2024 році [43]

Назва маршруту	Вид маршруту	Протяжність маршруту, км	Тривалість маршруту, дні
Подорож по Волині	Вело маршрут	47	1-2
Долиною річки Серна	Вело маршрут	55	1-2
Околицями Боратина	Вело маршрут	23	3-4 год.
До Кульчинських крутосхилів	Вело маршрут	40	3-5 год.
Долиною річки Стир	Вело маршрут	48	4-6 год.
Через Острожець до Воротнева	Вело маршрут	47	4-6 год.
До Кульчинських крутосхилів-2	Піший	14	3-4 год.
Струмівсько-Воротнівський трейл	Вело маршрут	43	3-5 год.
Долиною річки Черногузка	Вело маршрут	43	3-5 год.
Заплавними луками річки Стир	Піший	6,5	2 год.
Озерами Маневиччини-1	Піший	30	2
Від озера Святого до озера Луки	Вело маршрут	23	1
Озерянським намистом	Піший	27	2
Тихоплинна Турія	Водний	30	1
Річками Цир та Прип'ять	Водний	32	2
Між озерами Луки та Перемут	Водний	22	2
Мандрівка Турійщиною	Автобусна		1

Для того, щоб розрахувати загальний обсяг ринку шкільного туризму у Волинській області можна використати формулу:

$$C = K \cdot P,$$

де С – обсяг ринку шкільного туризму у Волинській області,

К – кількість учнів в школах області,

Р – середня вартість поїздки на одного учня.

$$C = 150\,000 * 500 \text{ грн.} = 75\,000\,000 \text{ грн.}$$

Рисунок 2.4. Структура шкільних маршрутів у Волинській області в 2024 році

Для того, щоб розрахувати розподіл шкільних турів за структурою шкільних маршрутів, то можна використати формулу:

$$T = C \cdot L,$$

де Т – обсяг для конкретного виду шкільного туризму,

С – загальний обсяг ринку,

L – частка даного виду туризму.

Для одноденних маршрутів отримаємо значення – $75\,000\,000 \text{ грн.} * 0,60 = 45\,000\,000 \text{ грн.}$, для багатоденних – $75\,000\,000 \text{ грн.} * 0,25 = 18\,750\,000 \text{ грн.}$, для паломницьких – $75\,000\,000 * 0,15 = 11\,250\,000 \text{ грн.}$

Якщо проаналізувати сезонний розподіл шкільних маршрутів у Волинській області, то можна відмітити, що більшість шкільних мандрівок

припадає на весну/осінь (50 %), 30% – на літній період і 20% - на зимовий (рисунок 2.5).

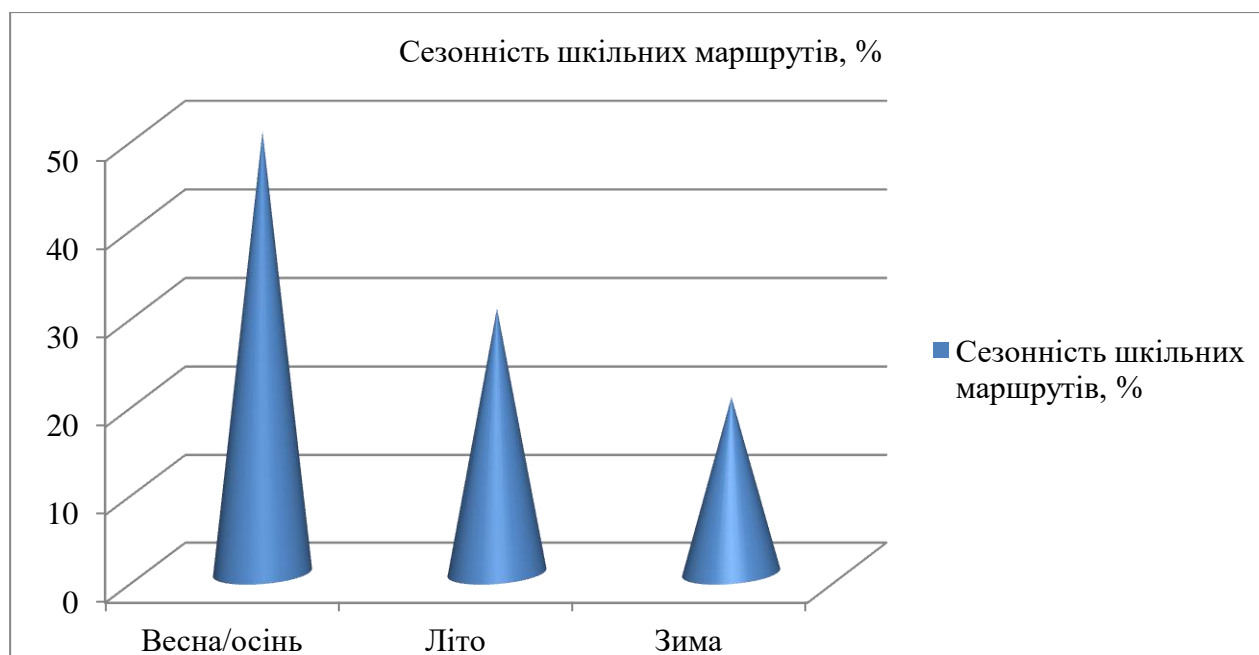

Рисунок 2.5. Сезонність шкільних маршрутів у Волинській області

Отже, ринок шкільного туризму у Волинській області є перспективним напрямком із великим обсягом у 75–86 млн. грн. щорічно. Його розвиток потребує координації між школами, туроператорами та місцевою владою, впровадження нових маршрутів і підтримки з боку держави. Розширення спектру послуг та залучення додаткових ресурсів здатні забезпечити стабільне зростання цього сегмента.

2.2. Модель розвитку ринку шкільного туризму Волинської області

Модель розвитку шкільного туризму у Волинській області є вкрай актуальною з огляду на сучасні суспільні, освітні та економічні виклики, а також з унікальних ресурсів регіону. Волинська область володіє природними, історичними та культурними ресурсами, які мають високий освітній та пізнавальний потенціал для школярів, а саме природними об'єктами, історико-культурними пам'ятками, етнографічним та духовним багатством. Наразі цей потенціал реалізується не на повну в шкільному туризмі.

Крім того, туризм є потужним інструментом для поглиблення знань школярів у різних сферах, а також забезпечує інтеграцію теоретичного навчання з практичним, сприяє розвитку навичок комунікацій в школярів.

Щоб глибше зрозуміти особливості розвитку шкільного туризму у Волинській області, необхідно застосувати комплексний підхід, використовуючи сучасні методи маркетингового аналізу, серед яких особливе значення має SWOT-аналіз. Цей інструмент дозволяє ефективно оцінити поточний стан і перспективи вдосконалення туристичної діяльності, що є особливо місцем в умовах посилення конкуренції між регіонами (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. – SWOT-аналіз розвитку шкільного туризму на території Волинської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Природний потенціал Волинської області Велика кількість історико-культурних атракцій Позитивний вплив туризму на школярів Наявність у школах області досвідчених вчителів Географічна доступність Волинської області Відносна безпечність області в умовах війни	Обмежене фінансування шкільних мандрівок Недостатнє забезпечення шкіл області туристичним інвентарем Недостатня підготовка вчителів в школах, що мають навички організації таких екскурсій Високий рівень зайнятості вчителів в школах Економічні труднощі сімей учнів
Можливості	Загрози
Розвиток екологічного шкільного туризму використовуючи потенціал природно-заповідних об'єктів області Впровадження інноваційних підходів до організації шкільних екскурсів Залучення до шкільних мандрівок дітей з обмеженнями	Війна в Україні Відтік кваліфікованих кадрів за межі області та України Економічна нестабільність Занепад туристичної інфраструктури

SWOT-аналіз є одним із найефективніших інструментів стратегічного планування, що дозволив оцінити стан і перспективи розвитку шкільного туризму у Волинській області.

По-перше, Волинська область має унікальні природні, історичні та культурні ресурси, які можуть бути використані для організації шкільного туризму. Це створює базу для розробки нових шкільних маршрутів та екскурсій.

По-друге, шкільний туризм на території Волинської області стикається з певними слабкими сторонами, які потребують усунення. Серед них можна виділити недостатнє фінансування, нестачу туристичного спорядження в школах, недостатню кількість в школах підготовлених вчителів, а також фінансові труднощі родини, які обмежують участь дітей у таких заходах.

По-третє, серед можливостей розвитку шкільного туризму можна виділити те, що у Волинській області існує потенціал для впровадження новітніх напрямків, таких як екологічний туризм з акцентом на сталий розвиток, культурно-цифровий туризм із використанням VR-технологій, а також інклюзивний туризм для дітей із особливими потребами. Це дозволить адаптувати туристичну діяльність до сучасних вимог і зробити її більш доступною для школярів області.

По-четверте, SWOT-аналіз дозволив виділити зовнішні загрози, які впливають на розвиток шкільного туризму Волинської області. Це, зокрема, військові дії, що створюють безпеку для організації шкільних туристичних заходів, економічну нестабільність, що знижує можливості фінансування, екологічні проблеми, які загрожують природним ресурсам, а також відтік кваліфікованих кадрів через міграцію вчителів.

Актуальність моделі розвитку шкільного туризму Волинської області не обмежується освітнім чи економічним контекстом. Вона охоплює соціальні, культурні, екологічні та міжнародні аспекти, формуючи цілісний підхід до підготовки молодого покоління. Завдяки інтеграції цих напрямків Волинська область має всі шанси стати лідером у сфері шкільного туризму в Україні, створюючи умови для сталого розвитку як регіону, так і туризму.

Модель розвитку шкільного туризму Волинської області передбачає комплексний підхід, який сприяє розвитку інфраструктури, освітньо-культурної складової, маркетингових стратегій та співпраці між різними зацікавленими сторонами. Основою моделі є створення умов для організованого, безпечного та пізнавального відпочинку школярів (рисунок 2.6).

Рисунок 2.6. Модель розвитку ринку шкільного туризму Волинської області

Інфраструктурний блок є ключовою складовою моделі розвитку ринку шкільного туризму, адже саме він забезпечує умови для комфортного, безпечного та організованого відпочинку школярів. Його розвиток спрямований на створення матеріальної бази, яка враховує потреби дитячо-юнацької аудиторії, особливості регіону та специфіку туристичної діяльності.

Освітньо-культурний блок моделі розвитку шкільного туризму є фундаментальним елементом, який забезпечує інтеграцію туристичної діяльності з навчальним процесом, культурним вихованням і розвитком особистості школярів. блок спрямований на створення умов для ефективного

поєднання цих пізнавальних та розважальних складових у шкільному туризмі, що сприяє збагаченню знань, формуванню патріотизму, екологічної свідомості та розвитку творчого потенціалу учнів.

Маркетинговий блок моделі розвитку шкільного туризму спрямований на популяризацію регіону, ефективне залучення цільової аудиторії (шкільних груп, педагогів, батьків) та створення привабливого іміджу Волинської області як туристичного напрямку. блок забезпечує зв'язок між туристичними операторами, цими освітніми закладами та споживачами туристичних послуг.

Економічний блок моделі розвитку шкільного туризму Волинської області спрямований на створення стійкої фінансової основи для розвитку туризму, залучення інвестицій, підтримку місцевої економіки та забезпечення доступності туризму.

Організаційний блок є основою координації та ефективного управління процесами розвитку шкільного туризму. Він об'єднує діяльність усіх цікавих сторінок (шкіл, місцевих органів влади, туристичних агенцій, культурних закладів) і спрямований на забезпечення безперебійної роботи, високої якості послуги.

Розвиток галузі шкільного туризму Волинської області потребує системного підходу, що враховує особливості регіону, потреби учнів та можливості туристичної діяльності. Запропонована модель дозволяє вирішити ключові проблеми та забезпечити сталий розвиток цього сегменту. Подальші дослідження мають бути спрямовані на впровадження моделей у практичну діяльність та моніторинг їх ефектів.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ТУРИЗМУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Проблемні аспекти розвитку шкільного туризму Волинської області

Розвиток шкільного туризму у Волинській області в умовах війни стикається з багатьма викликами, які значно ускладнюють його організацію та проведення. Ці виклики пов'язані з усіма аспектами, такими як безпека, фінансування, логістика, психологічний стан дітей, кадровий дефіцит, руйнування туристичної інфраструктури та обмеження культурно-просвітницької діяльності (рисунок 3.1).

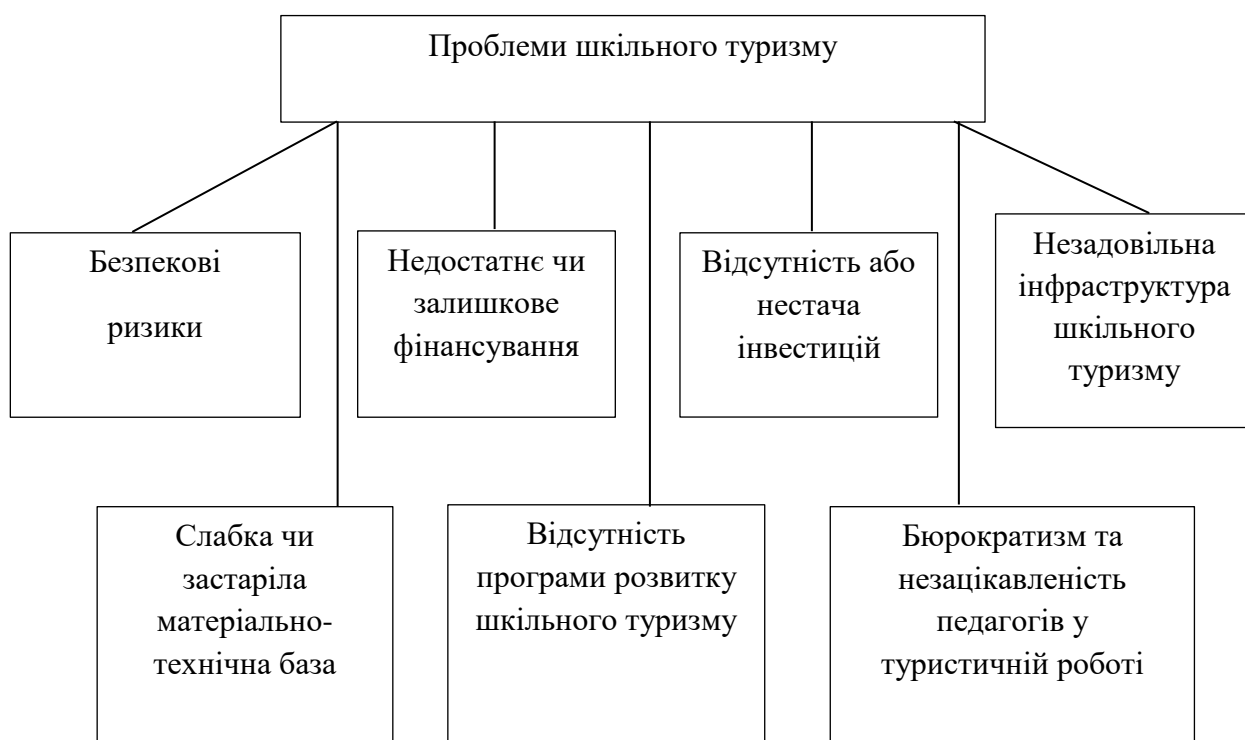

Рисунок 3.1. Проблемні аспекти розвитку шкільного туризму Волинської області

Одна з них головних проблем є безпекові ризики. Волинська область, яка розташована біля кордону, піддається загрозам ракетних обстрілів та іншим

небезпекам, пов'язаним із військовими діями. Це змушує організаторів обмежувати маршрути, обираючи лише ті, які знаходяться в безпечних регіонах. Додатковою загрозою є заміновані території, через що деякі популярні туристичні об'єкти залишаються недоступними.

Фінансові труднощі також є серйозною перешкодою для шкільного туризму. Економічна криза, спричинена війни, а також переорієнтація державного бюджету на військові потреби призвели до значного скорочення фінансування освітніх і туристичних програм. Вартість транспорту та пального зростає, що робить організацію шкільних екскурсій занадто дорогою для багатьох шкіл області і України в цілому.

Логістичні обмеження стали ще одним викликом. Через воєнний стан окремі туристичні об'єкти закриті або недоступні. Транспортні компанії також стикаються з труднощами, такими як дефіцит пального, що ускладнює організацію шкільних турів.

Психологічний стан дітей є ще одним фактором, що впливає на розвиток шкільного туризму. Постійна напруга, страх через війну та невизначеність майбутнього позначаються на бажанні діти брати участь у туристичних заходах. До того ж батьки часто не готові відпускати дітей у поїздки через побоювання за безпеку.

Кадрові проблеми також впливають на шкільний туризм. Через міграцію та зміну умов роботи багато педагогів залишили регіон або перевантажили інші завдання, що призвели до нестачі фахівців, здатних організувати туристичні заходи. Також ті, хто залишається, часто не мають мотивації займатися туризмом через високу складність організаційного процесу в умовах військового стану.

Туризм, на сьогоднішній день, на території Волинської області досі не зайняв у школі належного місця, що зумовлено недооцінкою його значення керівниками освітньої галузі та недостатньою підготовкою вчителів. Тільки небагато педагогів під час навчання у вищих навчальних закладах вивчали аспекти організації та проведення туристично-краєзнавчої діяльності в школі.

Незважаючи на це, вчителі можуть організувати програмну екскурсію, цікаво й корисно подати матеріал дітям, а також методично правильно провести екскурсію.

Учні шкільного віку часто демонструють такі риси, як імпульсивність, емоційна нестабільність та емоційність до різкої поведінки. Підлітки нерідко негативно сприймають посилений контроль і опіку з боку дорослих, виявляють незадоволення, коли їх думки та інтереси не враховуються, і прагнуть до рівності у спілкуванні з дорослими. У зв'язку з цим під час подорожей вчителі, особливо ті, хто не має значного досвіду, часто стикаються з труднощами у взаємодії з учнями. Такі проблеми особливо загострюються під час тривалих або складних поїздок, що стає однією з причин, чому волинські школярі рідше подорожують (рисунок 3.2).

Рисунок 3.2. Кількісні показники поїздок волинських школярів, залежно від класу [27]

Проаналізувавши рисунок 3.2 можна відмітити, що найбільш активно подорожують учні 5-10 класів, тоді як молодші школярі з різних районів Волинської області менше залучені до туристичних заходів. У сільській

місцевості поїздки часто організуються у форматі збірних груп, які включають учнів із різних класів. Це зумовлено невеликою кількістю дітей у класах та школах загалом. У містах частіше створюють збірні групи, що складаються з учнів одного шкільного рівня чи паралелі.

Безумовно, кожен учитель вважає туристичну мандрівку, як одну із складових педагогічного процесу, що покращує засвоєння знань учнями, проте туристичні мандрівки інколи ними не проводяться, що зумовлено:

– по-перше – надмірна завантаженість учителів підготовкою та проведенням уроків, через що організація шкільних туристичних заходів з дітьми випадає на їх вільний час;

– по-друге – вчителям ніхто додатково не нараховує заробітну плату за туристично-краєзнавчу роботу, а також необхідність учителів покривати максимальні витрати з власного бюджету для організації шкільного походу.

Однією з важливих причин, яка заважає вчителям організувати походи з учнями, є дисфункція або недостатня кількість туристичного спорядження та необхідного інвентарю в школах. Це створює додаткові труднощі, а також значні фінансові витрати, яких школи чи родини учнів не мають.

Ще однією причиною є суб'єктивний підхід окремих вчителів до туристичної діяльності. Деяким зручніше вважати туристську роботу не настільки цінним виховним інструментом, ніж визнати власну недостатню підготовку до її проведення. Нерідко знання і навички організації туристичних заходів спонукає педагогів уникати цієї форми роботи, зосереджуючись на більш звичних формах і методах педагогічної роботи.

Крім того, втрата туристичної інфраструктури є ще одним викликом. Деякі туристичні об'єкти більше не функціонують через близькість до зони бойових дій, або військовий стан в Україні. Сільські зелені садиби, які прийняли шкільні групи, закрилися через виклик туристів, що ще більше ускладнило процес організації шкільних мандрівок.

Культурно-просвітницька діяльність також зазнала серйозних обмежень. Через воєнний стан деякі музеї, культурні та історичні об'єкти були тимчасово

закриті або переорієнтовані на інші потреби, що ускладнює доступ до них. Програми екскурсій скоротилися, втративши колишню різноманітність.

Щоб подолати ці виклики, необхідно вжити низку заходів. Перш за все, потрібно розробити безпечні маршрути для екскурсій, враховуючи актуальну безпекову тривалість. Державна підтримка може включати фінансування шкільного туризму через спеціальні грантові програми або залучення донорських коштів. Також важливо впроваджувати психологічну підтримку дітей через організацію заходів, які об'єднують туризм із елементами арт-те

Попри всі труднощі, шкільний туризм у Волинській області залишається інструментом для виховання молоді, розвитку патріотизму, а також підтримки морального духу школярів.

3.2. Новітні напрями розвитку шкільного туризму

Розвиток шкільного туризму у Волинській області має вагоме значення як для освітньо-виховної роботи, так і для популяризації краєзнавства, формування патріотичних цінностей та активного способу життя серед учнівської молоді.

На основі результатів аналізу сформуємо стратегічні рекомендації розвитку шкільного туризму на території Волинської області. Вони сприятимуть ефективному плануванню і впровадженню туристичної діяльності, зроблять її доступною, цікавою та результативною (рисунок 3.3).

Краєзнавчий напрямок. Напрямок має величезний потенціал у Волинській області завдяки її багатій історико-культурній спадщині та унікальним природним ресурсам. Учні можуть знайомитися з місцевими визначними пам'ятками, такими як замок Любарта, Шацькі озера, історичні пам'ятки Олики, музей Волині. Краєзнавчі маршрути сприяють формуванню в учнів допитливості і бажання краще вивчити історію, культуру, природу рідного краю.

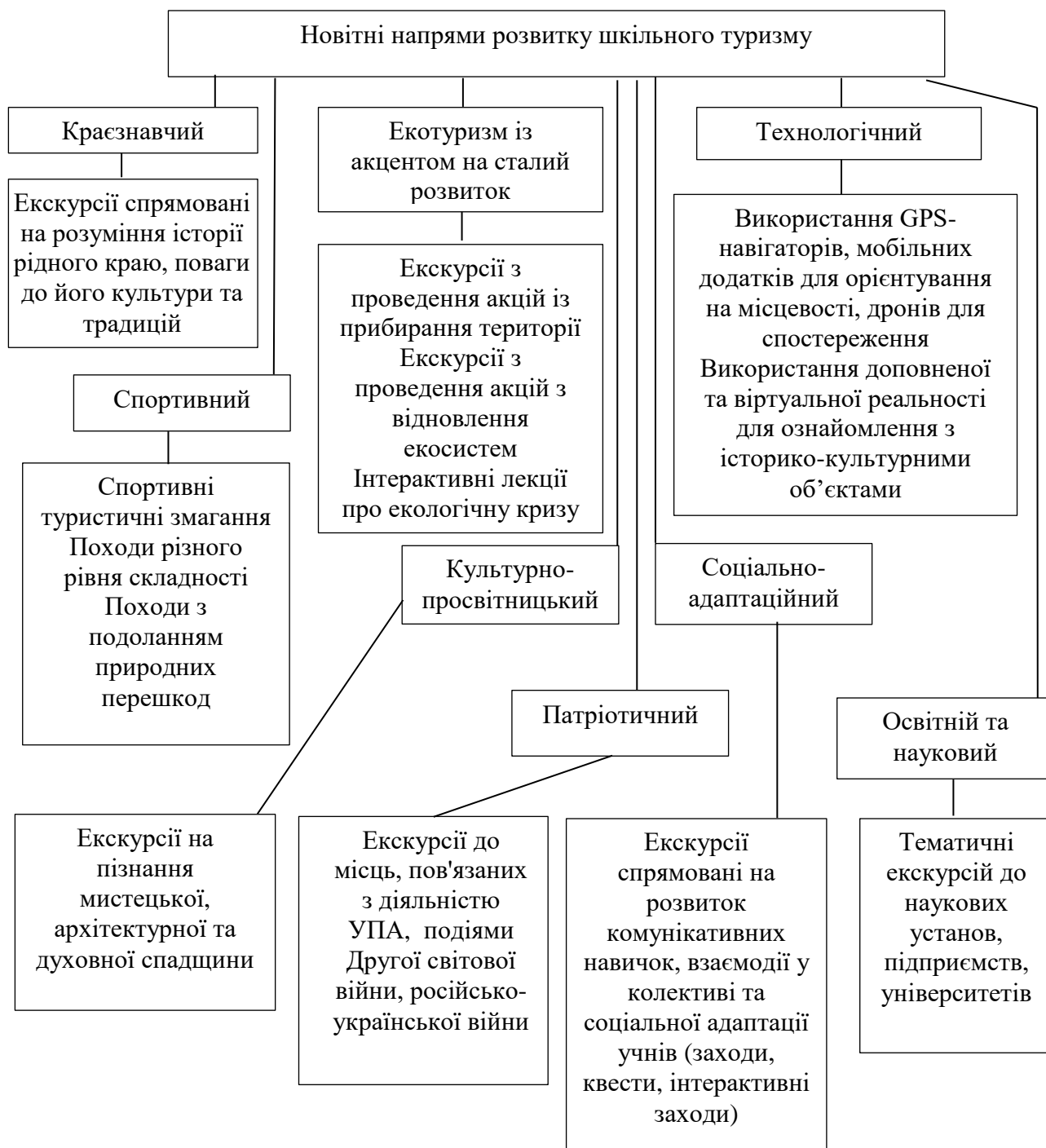

Рисунок 3.3. Новітні напрями розвитку шкільного туризму Волинської області

Екотуризм із акцентом на сталий розвиток. Волинська область є багатою на природні ландшафти: ліси, озера, річки та національні природні парки, такий як Шацький національний парк, НПП «Цуманська пуца» та «Припять-Стохід».

Новітній підхід до екологічного туризму включає акцент на принципах сталого розвитку. Учнів навчають не лише спостерігати за природою, а й дбати про її збереження. Це включає проведення акцій із прибирання території, відновлення екосистем, інтерактивні лекції про екологічну кризу та роль кожної людини у збереженні довкілля.

В шкільному туризмі необхідно використовувати сучасні технології, такі як GPS-навігатори, мобільні додатки для орієнтування на місцевості, що стає важливою складовою туристичної діяльності. Крім того доцільно залучити використання доповненої та віртуальної реальності для ознайомлення з історико-культурними об'єктами. Наприклад, через VR-технології учні можуть віртуально подорожувати історичними місцями Волині, що є зручним у разі неможливості. Впровадження цифрових технологій робить шкільний туризм більш інтерактивним.

Крім того в шкільному туризмі доцільно продовжити використання різноманітних спортивних туристичних маршрутів. Цей напрямок спрямований на розвиток фізичної витривалості, здорового способу життя та навичок командної роботи у дітей. Спортивні туристичні змагання, походи різного рівня складності, орієнтація на місцевість та подолання природних перешкод є важливою складовою активного відпочинку, які сприяють гармонійному розвитку особистості, формуванню лідерських якостей, загартуванню характеру, а також дають учням можливість здобувати практичні знання про довкілля та перевіряти власні фізичні можливості. в умовах, наближених до реальних життєвих ситуацій.

Культурно-просвітницький туризм. Волинська область має значний потенціал для організації культурно-просвітницьких шкільних екскурсій до музеїв, історичних об'єктів, храмів і заповідників. Така діяльність допомагає учням пізнавати мистецьку, архітектурну та духовну спадщину краю.

Соціально-адаптаційний напрямок шкільного туризму. Цей напрямок спрямований на розвиток комунікативних навичок, взаємодії у колективі та соціальної адаптації учнів. Туристичні походи, табори, квести допомагають

дітям знайти спільну мову з однолітками, навчитися працювати в команді та долати власні страхи й комплекси.

Патріотичний шкільний туризм. Туризм, пов'язаний із відвідуванням історичних місць, меморіалів і пам'яток, що відображають боротьбу за незалежність України, сприяє вихованню патріотичних цінностей у молоді. Волинська область має чимало таких об'єктів, зокрема місць, пов'язаних з національно-визвольними змаганнями, діяльністю УПА, подіями Другої світової війни та теперішньої війни.

Освітній та науковий напрямок шкільного туризму. Цей напрямок включає організацію тематичних екскурсій до наукових установ, підприємств, університетів, де учні можуть поглибити знання з природничих, технічних чи гуманітарних дисциплін.

Отже, реалізація комплексних програм підтримки, залучення грантових коштів, співпраця з громадськими організаціями та підвищення кваліфікації вчителів можуть значно активізувати розвиток цього процесу. Шкільний туризм на території Волинської області має великий потенціал для гармонійного розвитку молоді, збереження культурної спадщини та підвищення якості освітнього процесу.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

В результаті проведеного дослідження в кваліфікаційній роботі магістра можна сформулювати наступні висновки:

1. Проаналізовано тенденції розвитку шкільного туризму. Шкільний туризм є важливою складовою освіти, яка сприяє формуванню в учнівського світогляду, екологічної культури, патріотизму та соціальної адаптованості. В Україні активно розвивається шкільний туризм, враховуючи сучасні освітні, соціальні та технологічні тенденції. Серед основних тенденцій шкільного туризму виділяють інтеграцію освітніх програм та туризму, використання цифрових технологій, розвиток екотуризму, спортивно-туристські змагання, підтримка інклюзивності, підтримка локального туризму.

2. Досліджено вплив війни на розвиток та функціонування шкільного туризму у Україні. Тривала війна в Україні охопила всі аспекти суспільного життя, зокрема туристичну сферу. Організація турів тепер здійснюється з урахуванням таких факторів, як комендантська година та доступність укриттів для туристів, що змінює підхід до конкурентоспроможності туристичної індустрії. Загалом рівень конкурентоспроможності туризму в українських регіонах залежить від розвитку туристичного потенціалу території, багатогалузевої спеціалізації та впливу різних факторів. На жаль, ці фактори сьогодні мають переважно деструктивний характер через війну, спричинену російським вторгненням.

Організація шкільних мандрівок потребує ретельного підходу, що враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Основними складовими успішного шкільного туризму є забезпечення безпеки, застосування педагогічного підходу, відповідальність організаторів, інтерактивність та розваги, а також активна співпраця з батьками. Унікальність шкільного туризму полягає в орієнтації на специфічні потреби дитячої аудиторії, що дозволяє створити корисний та захопливий досвід для учнів

3. Проведено оцінку вітчизняного ринку шкільного туризму. Галузь міжнародного туризму демонструє велику інертність у відновленні. На відміну від руху сировини та товарів, який вдалося відновити порівняно швидко завдяки впровадженню контрольних заходів, виробництво непродовольчих товарів та інші аспекти економічної активності залишалися в стані стагнації. Аналітики вкрай обережно висловлюються щодо перспектив відновлення туристичних потоків, прогнозуючи, що повернення до показників передкризового періоду може зайняти кілька років.

Важливим кроком для подальшого розвитку шкільного туризму є впровадження зарубіжного досвіду у створенні доступних і комфортних варіантів розміщення, таких як хостели. Подібно до готелів, хостели класифікуються за рівнем послуг, де найвищий рівень пропонує заклади з їдальнями, душовими кімнатами, камерами зберігання, побутовими приміщеннями та Інтернетом.

Окрім цього, шкільний туризм виконує важливу культурну місію, популяризує історичні пам'ятки та культурну спадщину країни. Він сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищенню культурного рівня населення, формуванню здорових звичок та збереженню національних цінностей. Таким чином, шкільний туризм є невід'ємною частиною туристичної індустрії, яка позитивно впливає на різні аспекти суспільного життя.

4. Оцінено сучасний стан розвитку шкільного туризму в регіоні. В 2024 році на території Волинської області приймало учнів 199 таборів відпочинку, з яких 193 – розраховані на денний відпочинок, 3 – праці та відпочинку і ще 3 – наметові. В даних таборах протягом року відпочило і оздоровилось 14 000 школярів.

Проаналізувавши ринок шкільного туризму у Волинській області, можна констатувати, що зі всіх пропонованих турів 60% займають одноденні екскурсії, 25% – багатоденні і 15% – паломницькі. Для більш детального аналізу ринку шкільного туризму Волинської області можна врахувати декілька додаткових чинників, які впливають на великий обсяг даного ринку.

5. Розроблено модель розвитку шкільного туризму у Волинській області. Актуальність моделі розвитку шкільного туризму Волинської області не обмежується освітнім чи економічним контекстом. Вона охоплює соціальні, культурні, екологічні та міжнародні аспекти, формуючи цілісний підхід до підготовки молодого покоління. Завдяки інтеграції цих напрямків Волинська область має всі шанси стати лідером у сфері шкільного туризму в Україні, створюючи умови для сталого розвитку як регіону, так і туризму.

Модель розвитку шкільного туризму Волинської області передбачає комплексний підхід, який сприяє розвитку інфраструктури, освітньо-культурної складової, маркетингових стратегій та співпраці між різними зацікавленими сторонами. Основою моделі є створення умов для організованого, безпечного та пізнавального відпочинку школярів.

6. Розроблено новітні напрямки розвитку шкільного туризму у Волинській області. Серед стратегічних рекомендацій розвитку шкільного туризму на території Волинської області можна виділити краєзнавчий напрямок, екотуризм із акцентом на сталий розвиток, сучасні технології, такі як GPS-навігатори, мобільні додатки для орієнтування на місцевості.

Крім того в шкільному туризмі доцільно продовжити використання різноманітних спортивних туристичних маршрутів. Цей напрямок спрямований на розвиток фізичної витривалості, здорового способу життя та навичок командної роботи у дітей.

Отже, реалізація комплексних програм підтримки, залучення грантових коштів, співпраця з громадськими організаціями та підвищення кваліфікації вчителів можуть значно активізувати розвиток цього процесу. Шкільний туризм на території Волинської області має великий потенціал для гармонійного розвитку молоді, збереження культурної спадщини та підвищення якості освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва А. Ю. Формування стратегічних пріоритетів сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери на засадах інклюзивного зростання. *Економічний форум*. 2020. № 3. С. 44-51.
2. Алещенко Л.О. Прибуток, як стратегічний інструмент розвитку молодіжного підприємництва в туристичному бізнесі. *Економічний простір*. 2020. № 164. С. 28–34. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/650/>
3. Білецька Н.В., Транченко Л.В., Яворська В.В. Розвиток індустрії туризму та гостинності в Україні. *Підприємництво і торгівля*. № 26, 2020. С. 10-17.
4. Бойко В.О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. №4. С. 15-22.
5. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., та ін. *Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни*. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Випуск 62. С. 178–196.
6. Волинська обласна державна адміністрація. URL: <https://voladm.gov.ua/new/tabori-vidpochinku-volini/>
7. Волинський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства. URL: <https://cnpvtk.volyn.ua/index.php/napryamki/turizm/pokhodi/interaktivni-pokhodi>.
8. Володимир – місто твоєї історії: офіційний туристичний сайт міста. URL: <https://volodymyr.travel/?fbclid=IwAR2fdmjDl8ybhcxh5HA92XRTt1-mt7iW6VrCSsZ9TltCT8uqRtYq8-mx4>.
9. Герман І.В. Правове регулювання організації дитячого туризму в Україні. *Молодий вчений*, 2019. № 7 (71), С. 329-336. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-66>

10. Головкова Л. С., Юхновська Ю. О. Комплексний аналіз та оцінка впливу чинників на формування та розвиток туристичної галузі України. *Бізнес Інформ*. 2020. №2. С. 179–186.
11. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
12. Дичковський С. І. Інкорпорація віртуальних практик в систему віртуального туризму. *Культура і сучасність*. 2019. № 2. С. 16-24.
13. Івченко Л. О., Кужиль С. В., Петренко М. В. Особливості організації дитячого туризму в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 83—88.
14. Карпюк З. К., Антипюк О. В., Качаровський Р. Є. Володимир-Волинський район Волинської області: туристично-рекреаційні ресурси прикордоння. *Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія Географія*. Київ, 2020. № 1/2(76/77). С. 69–77. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2020.76-77.10>
15. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія. Луцьк.: ЛДТУ, 2007. 385с.
16. Колотуха О. Геопросторові аспекти пішохідного туризму. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2019. № 2(1). С. 6–17.
17. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2019. 342 с.
18. Кондрацька Л.П. Дитячий туризм в Україні: стан та перспективи розвитку *Регіональна економіка*, 2021. № 101 (3), С. 126—130. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-13>.
19. Конон Б. Віртуальний туризм як новий напрям туризму в умовах війни. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект»* (м. Чернівці, 5 травня 2022 р.). Чернівці: Технодрук, 2022. 352 с. С.144-149.

20. Колотуха О.В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку: Дис... к.геогр.н.: 11.00.02. К.: НАН України, Інститут географії, 2004. 257 с.
21. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект: *Матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції*, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 337–341.
22. Кравченко О. Інклюзивний туризм як технологія соціальнопсихологічної реабілітації дітей та молоді внаслідок воєнних дій. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 2. С. 155-165.
23. Левицька І.В., Климчук А.О., Басюк Д.І., Тарасюк Г.М., Москвічова О.С. Економіка туризму. Навчальний посібник. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. 488 с.
24. Лепкий М.І., Подоляк В.М. Особливості інноваційних технологій сталого розвитку туризму. *Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 23–24 березня 2023 року, м. Черкаси: у 2-х томах*. Т. 1. Черкаси: ЧДТУ, 2023. С. 79-81.
25. Лепкий М., Подоляк В. Інтегрований підхід до реалізації регіональної програми розвитку туризму. *Міжнародний та національний досвід суспільно-географічного розвитку туристичної галузі в умовах євроінтеграції: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції*. Мукачево: МДУ, 2022. С. 93-95.
26. Лепкий М., Подоляк В. Сучасні тенденції розвитку туризму Волинської області. *Індустрія гостинності: стан, тенденції розвитку та перспективи галузі в умовах війни* : збірник праць Міжнародного науково-

практичного форуму (м. Львів, 19–21 квітня 2023 р.). Львів: «Камула», 2023. С. 68-73.

27. Логунцова И.В. Рихліцький В. Внутрішній туризм в Україні мав би рости: як змінилась галузь і куди зник «бюджетний» мандрівник. Економічна правда вебсайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/09/23/665405/>.

28. Мельнійчук М.М., Зейко В.О. Вікові та соціальні особливості туристської активності школярів та молоді Волинської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Географія*. 2018. Вип.1(44). С.112-117.

29. Мельнійчук М.М., Зейко В.О. Пропозиції з оптимізації розвитку молодіжного та дитячого туризму різним державним структурам Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Географічні науки*. 2020. № 1 (405). С.149–155.

30. Мельнійчук М.М., Зейко В.О. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком. Серія «Геологія. Географія. Екологія», Випуск 44. 2016. С. 118-122.

31. Мельнійчук М.М., Зейко В.О., Безсмертнюк Т.П. Стан та перспективи розвитку шкільного туризму у місті Луцьку. *Географія Рівненщини та суміжних областей: Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Рівне, 3-4 квітня 2014 р.). Рівне: МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2014. С. 292-299.

29. Наумчук В. Розвиток шкільного туризму в умовах сьогодення. *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (8-9 грудня 2022 р.)*. URL: https://www.researchgate.net/publication/369033256_ROZVITOK_SKILNOGO_TURIZMU_V_UMOVAN_SOGODENNA

32. Носирев О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України.

Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22nooveu.pdf>.

33.Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.09.2024).

34.Офіційний сайт Національної туристичної організації. URL: <http://ntoukraine.org> (дата звернення: 28.09.2024).

35.Офіційна сторінка Центру туристичної інформації та послуг. URL: <http://visitlutsk.com/> (дата звернення: 22.08.2024).

36.Офіційна сторінка Порталу «Zruchno.Travel». URL: <https://zruchno.travel/News/New/3101?lang=ua> (дата звернення: 01.09.2024).

37.Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2024).

38.Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2024).

39.Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: [колективна монографія]. Видання сьоме. За науковою. ред. Л. Матвійчук, Ю. Барського, М. Лепкого. Луцьк: ІВВ ЛНТУ. 2021. 360 с.

40. Подоляк В.М., Смаль Б.А., Суворова Т.О. Тенденції розвитку інноваційних технологій готельно-ресторанного підприємства. *Перспективи розвитку індустрії туризму і гостинності в Україні та світі: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції*. Луцьк, ЛНТУ, 2024. С.39-42.

41. Покоłodна М.М., Писарева І.В. Розвиток туристської інфраструктури: регіональний аспект. – *Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал*. – Випуск 28, 2019. – С.209-218 http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/33.pdf

42. Про туризм : Закон України станом на 25.07.2022 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.

43. Редько В.Є. Міжнародний досвід популяризації велосипедного туризму. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 50. С. 15-21.

44. Суворова Т.О., Гулюк М.Г., Подоляк В.М., Перспективи розвитку шкільного туризму на Волині. *Матеріали I Всеукраїнської інтернет-конференції молодих учених та студентів «Перспективи розвитку туризму та сфери гостинності в Україні і світі»* 21 травня 2024 р. Луцьк: ЛНТУ, 2024.- С. 100-105.
45. Ткачівська І.М., Лісовський Б.П. Формування екологічної свідомості старшокласників використанням активного туризму. *Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту учнівської та студентської молоді: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, 27-28 жовтня 2022 р.* Тернопіль: ТАЙП, 2022. С. 167-171.
46. Трофімук-Кирилова Т., Карпюк А. Популяризація туристичних та екскурсійних об'єктів релігійного туризму у Луцькій територіальній громаді. *Міжрелігійний діалог та його вплив на суспільство, політику, бізнес, культуру : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф.* (Тернопіль, 13 жовтня 2021 р.) / під заг.ред.: О. Є. Гомотюк. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2021. С. 234–239.
47. Федоренко Л., Шендра Д. Сучасний стан розвитку світового та вітчизняного ринків дитячого туризму. *Економіка інноваційної діяльності підприємств : зб. наук. пр.* Київ, 2019. С. 45-46
48. Юхновська Ю.О. Формування та розвиток потенціалу туристичної галузі: регіональний аспект : монографія. Запоріжжя. Просвіта, 2020. 312 с.
49. Arlou S. International Tourism And Recreation Development Trends In 2022: New Tourism Trends. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*. 2022. P. 3426–3431. DOI: <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S09.425>
50. Beskorovainaya L., Makovetska N., Naumchuk V., Sydoruk A, Panchenko V. Model of professional training of future specialists in tourism in higher educational institutions of Ukraine. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 2022. DOI: 10.1080/10963758.2022.2123338
51. Responsible innovation in technology for children. Digital technology, play and child well-being URL: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/RITEC_-Responsible-Innovation-in-Technology-for-

Children- Digital-technology-play-and-child-well-being.pdf/

52. Pereira P., Zhao W., Symochko L., Inacio M., Bogunovic I., Barcelo D. The Russian-Ukrainian armed conflict impact will push back the sustainable development goals. *Geography and Sustainability*. 2022. Volume 3, Issue 3, September 2022. P. 277–287. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2022.09.003/>

ДОДАТКИ

Додаток А. . Методика розробки екологічного туристичного маршруту.

Екотуризм або екологічний туризм– це особливий тип туризму, що полягає у подорожі на територію, якій необхідна допомога або певні зусилля для її збереження. В процесі мандрівки, витрачені туристом кошти будуть витрачатися на заходи для збереження навколишнього середовища, а також сприяють розширенню світогляду туристів. При чому, більшість туристів, що не були в екологічному турі, хотіли б і якби була можливість вирушити в екологічний тур. Тому для них , програма туру має бути насичена різними активними заходами на природі і володіти різноманітною екскурсійною програмою.

При проектуванні екологічного туру необхідно дотримуватися наступної послідовності дій на прикладі екологічного маршруту «Волинський спадок»:

- назву туру – Волинський спадок;
- місце проведення туру – Волинська та Рівненська області: Цумань, Олика, Деражне, Клевань, Білів, Пересопниця.;
- тривалість туру (кількість днів) – один день ;
- цільова аудиторія – від 10 до 55 років);
- спрямованість туру – екологічний чи з елементами культурно-пізнавальної складової);
- мета туру розширення знань про флору та фауну району, а також знайомства з його історією та культурою;
- протяжність – 150 км;
- особливості переміщення маршрутом (пішохідне, вело і інші);
- загальна характеристика маршруту – тур спрямований на знайомство з унікальною природою Волині в процесі проходження маршрутів,

а також сприяє об'єднанню різноманітних спільнот навколо історії регіону, її культурних надбань та екології

Наведемо графік туру, табл.А.1

Таблиця А.1. – Програма проведення екологічного туру «Волинський спадок»

Час	Подія
9:00	Вийзд з Луцька
10:00	Цумань, презентація та відкриття маршруту
10:30- 11:30	Екскурсія історичними п'ятками
11:30-13:00	Переїзд та відвідини Цуманської пуці
13:00-13:30	Час на перепочинок та обідня перерва
13:30-14:30	Переїзд до Деражного
14:30-15:30	Екскурсія
15:30:16:30	Мандрівка до ботанічної пам'ятки природи «Горинські крутохили»
16-30	Від'їзд до Луцька

Наведемо технологічну карту туристської подорожі, табл.А.2

Таблиця А.2. -Технологічна карта туристської подорожі

Назва маршруту	Волинський спадок
Вид транспорту	Автобус
Основні пункти маршруту	Луцьк , Цуманська пуца,
Вид маршруту	Круговий
Тривалість маршруту	1 день
Всього туристів по маршруту	20
Тривалість роботи керівника туристичної групи	1 день

Джерело: розробка автора

Наведемо інформаційний листок до туристської путівки, табл. А.3.

Таблиця А.3. -Інформаційний листок до туристської путівки «Волинський спадок»

Параметри	Характеристика
Назва країни перебування	Україна
Найменування міст перебування	Луцьк , Цуманська пуца, Горинські крутохили
Державний устрій країни перебування	Унітарна, суверенна, незалежна, демократична
Великі міста	Львів
Релігія	Християнство
Коротка інформація про транспорте обслуговування, заклади розміщення та харчування	Транспортне обслуговування: по маршруту пересування на туристичному автобусі. . Харчування включене у вартість туру (харчування на природі)
Основні визначні пам'ятки	Цуманська пуца, Горинські крутохили
Корисні поради туристам	Вільний не жаркий одяг. Власна аптечка.Власні кошти на додаткові витрати
Рекомендації з правилами поведінки при здійсненні поїздки	1. Не залишати туристичну групу без відома керівника групи 2. Не порушувати умови відвідування туристичних об'єктів

Джерело: розробка автора

Розрахуємо ефективність впровадження даного туру. У вартість туру «Волинський спадок» входять такі послуги:

- проїзд автобусом або мікроавтобусом за маршрутом;
- харчування;
- супровід гіда;
- страхування.

Перевезення буде проводитись на автобусі Неоплан, який розрахований на 20+2 чоловіки.

Загальна протяжність маршруту за весь період складе: 150 км.

Автобус працює на дизельному паливі. На 100 км витрати палива

становлять – 35 л., тому на 150 км витрати –53л. Середня вартість дизельного палива в м. Луцьк становить – 55 грн. Загальна вартість палива – 2915 грн., послуги водія –1200 грн., харчування водія – 300грн., амортизація рухомого складу – 1500 грн.

Разом вартість оренди автобуса за період туру складе: $2915+ 1200 + 300+1500= 5915$ грн.

Страховання медичне та від нещасних випадків – 200 грн. на 1 людину. Набір послуг: нещасний випадок, медичні витрати.

Розрахуємо собівартість туру на 15 туристів та на одного туриста (табл.А.4).

Для того, щоб розрахувати вартість туру, застосуємо формулу (вартість послуг 1 супроводжуючого – 1500 грн., прибуток туроператора – 20%, ПДВ – 20%, кількість чоловік в групі – 15 осіб:

Таблиця А.4. – Собівартість туру «Волинський спадок

Послуга	Вартість для 15 осіб, грн.	Вартість для 1 особи, грн.
Перевезення	5915	295
Харчування	2250	150
Оплата екскурсовода	1500	100
Страховання	3000	200
Всього:	12565	744

Джерело: розробка автора

Варість туру для реалізації: $(12665+1500+2513+2513)/15 = 1280$ грн

Отже, вартість туру «Волинський спадок» для реалізації складе – 1280 грн.